

Európai integráció és a föderalizmus eszméje

Kurzusleírás

Bóka Éva, Ph.D
E-mail: bokaeva@hotmail.com

A kurzus célja

A kurzus célja a hallgatók bevezetése az európai kultúra állam és társadalomszervezési elméletének és gyakorlatának a történetébe a 14. századtól napjainkig a legfontosabb nemzetközi jogi és európai együttműködési dokumentumok alapján. A kurzus az európai közösségszervezés történetét a nemzetközi kapcsolatok és a globalizáció elméletének keretében helyezve közelíti meg. A központban a föderalista eszmék szerepének újragondolása áll. A kurzus kitér az európai kultúra és az ázsiai kultúrák kölcsönhatásaira, a modernizálás, a nyugatosítás és a globalizáció kérdéseire is. A több évszázadot átölelő elemzés voltaképpen azt kutatja, hogy mi az, ami kiemelhető és folytatható az európai közösségszervezési eszmék és gyakorlat hagyományaiból a békés demokratikus világtársadalom építése számára, és mi az, ami a háborúk és a népek közötti állandó konfliktusok és problémák okozója. Hogyan alakítható át a háborús államrendszer demokratikus nemzetközi jogállam-rendszerre? Voltaképpen mit jelent a „globális civil társadalom” eszméje az európai gondolkodásban?

A kurzus szervezése: A hallgatók a legfontosabb nemzetközi jogi és európai integrációs elméleti dokumentumokból egyet kiválasztva 10-20 perces kiselőadásokkal bekapcsolódnak az előadásokba az alább található tematika alapján. A dokumentumok megtalálhatók az Interneten és egyes fontos anyagok kölcsönözhetők a tanártól is. Az érdemjegy a kiselőadás és annak esszévé (szemináriumi dolgozat) fejlesztett írásos változata alapján szerezhető meg. Az angol nyelv (és/vagy francia és német) ismerete szakszöveg olvasás szinten szükséges.

Maximális létszám:

Tematika:

1-2. A demokratikus nemzetközi kapcsolatok elméletének fejlődése az európai politikai gondolkodásban, mint a háború ellenzéke:

A békés világföderáció klasszikus eszméjének szerepe a demokratikus világtársadalom építéséről, és az annak részét képező európai közösségről való gondolkodásban. Elméletek a háborús állam és államközösség békés jogállami állam és nemzetközösséggé való átalakításáról (Arisztotelész, Althusius, Locke, Montesquieu, Saint-Pierre – Rousseau – Kant, Ferguson, Tocqueville, Proudhon, Eötvös).

A perszonalista föderalizmus rendezőelvi, mint a globális civil társadalom elméleti alapjai.

3. Az államok közötti szövetségek főbb típusai és hatásuk az európai együttműködési elméletekre: Az Utrechti Unió szerződése, 1579; Az amerikai alkotmány, 1787; a svájci alkotmány, 1848; Az ember és polgár jogainak deklarációja, 1789; A francia nemzetállami minta, 1789, 1791, 1793; A nemzetállam jelensége és a nacionalizmus; Föderalizmus kontra nacionalizmus, 19. század.

4. A civilizált európai közösség építése, mint béketerv. „Civil társadalom” - válasz a háborúra:

Elméletek a demokratikus nemzetközi és európai közösségszervezésről az európai politikai gondolkodásban, 1919-1949:

Új diplomáciai rendezőelvi klasszikus konföderalista köntösben (Wilson)

Unionizmus (Winston Churchill)

Föderalizmus: (1. A Páneurópa Mozgalom: alkotmányos föderalizmus/perszonalista alkotmányos föderalizmus: (R. Coudenhove-Kalergi); Harc a totalitárius diktatúrák ellen (Coudenhove-Kalergi, Ortega y Gasset, Salvador de Madariga, Thomas Mann); Európai Parlamenti Unió (R. Coudenhove-Kalergi); Az

egyetértő szerves demokrácia (unanimous organic democracy) - a gazdasági és politikai állam szétválasztása (Salvador de Madariaga); 2. Európai Szocialista Föderalista Mozgalom (Spinelli); 3. Az új európai perszonalista föderalista mozgalom (Denis de Rougemont, Hendrik Brugmans)
Funkcionalizmus (David Mitraný)

A nemzetközi szervezetek és a nemzetközi jog fejlődése (1918-1949): a Népszövetség, az Egyesült Nemzetek Szervezete; Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata
Az Európa Tanács

5. A 'Monnet-módszer': a nemzetek feletti gazdasági együttműködés létrejötte Európában, és alapelvei.
Európa első alkotmánya: Az Európai Politikai Közösség tervezete, 1953

6. Az Európai Közösség szervezésének gyakorlati tapasztalataiból születő integrációs elméletek és viták.
Az európai politika két fő irányának kialakulása – föderalisták (nemzetekfelettség) kontra unionisták (kormányköziség)

Neo-funkcionalizmus (Ernst Haas, Leon N. Lindberg)
Klasszikus konföderalizmus (Charles de Gaulle, M. Thatcher)
Kormányköziség (Andrew Moravcsik)
Neo-föderalizmus (John Pinder)

Föderalizmus (Walter Hallstein, Altiero Spinelli, Leo Tindemans, Jacques Delors)
Viták: Charles de Gaulle kontra Hallstein; De Gaulle kontra Jean Monnet; Spinelli kontra Jean Monnet
Az egymástól való függőség a globális világban (Robert O. Keohane)

7. A többszintű kormányzás elvén alapuló új típusú föderalista-kormányközi Európai Unió elmélete és joggyakorlata; Föderalista - kormányközi kompromisszum
A szubszidiaritás elve az európai föderalista gondolkodásban (Spinelli, Jacques Delors)

8. Viták az európai alkotmányról: Milyen politikához, milyen alkotmány való?
Az új típusú föderalista-konföderalista Európai Unió jelentősége a nemzetközi kapcsolatok elméletének és gyakorlatának a fejlődésében

9. „Európa európaizálása”: a bővítések; Az európai identitás kérdése

10-11. Európa és a globalizáció: A globalizáció jelensége, fogalma; Az európai közösségszervezés egyetemes értékeinek újragondolása (a modernizáció, az európaizálás/nyugatosítás, és a globalizáció kérdése történelmi perspektívában)

12. Az európai kultúra/civilizáció és az ázsiai kultúrák/civilizációk kölcsönhatásai: a civilizációk összeütközéséről - civilizációk harmóniájáról való gondolkodás története.
Sokféle globalizáció: pl. japán európaizálásának esete, Kína modernizálása, az iszlám világ és Európa

13-14. A globális civil társadalom jelenkori víziója, mint válasz a háború jelenségére (Havel, Kaldor, Keane)

14. A nemzetközi kapcsolatok elméletének újragondolása; az ENSZ reformja

Irodalom:

Kurzuslírások [1997-2005] Internet: <http://www.ivan-herman.net/Eva/index.html>

Bóka Éva: Rethinking the Role of the Federalist Ideas in the Construction of Europe (kézirat)

Éva Bóka: The Idea of Subsidiarity in the European Federalist Thought. Working paper manuscript, 2005.

Internet: <http://www.ivan-herman.net/Eva/index.en.html>

Bóka Éva [2001]: Az európai egység gondolat története, Napvilág, Budapest.

Ben Rosamond [2000]: *Theories of European Integration*. St. Martin's Press Inc., New York.

Brent F. Nelsen - Alexander C-G. Stubb (eds.) [1994; 2003]: *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration*. Lynne Rienner Publishers, London.

A.G. Harryvan and J. van der Harst (eds.) [1997]: *Documents on European Union*. Macmillan Press LTD., London.

David Held & Anthony McGrew [1999]: *Global Transformations. Politics, Economics and Culture*. Polity Press, Cambridge. 414-452.

Samuel P. Huntington [2002]: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon and Schuster UK Ltd. London. 56-78, 301-321.

Derek Heater [1996]: *World Citizenship and Government. Cosmopolitan Ideas in the History of the Western Political Thought*. Macmillan Press Ltd. London.

Henryk Kierzkowski (ed.) [2002]: *Europe and Globalization*. Palgrave Macmillan, New York.

Mary Kaldor: *Global Civil Society. An Answer to War*. Polity, Cambridge, 2003.

The EU History site of the Leiden University. Internet, 2005: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>

The basic treaties of the European integration (ECSC, EURATOM, EEC, SEA, TEU, TA, TN) Internet, 2005:

<http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>

A Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, 2003:

<http://european-convention.eu.int/default.asp?lang=Eu>

<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/constit.html>

A kiselőadásokhoz javasolt választható dokumentumok:

A demokratikus civil társadalom elméleti gyökerei az európai gondolkodásban

1-3. téma

Arisztotelész, Erasmus kontra Machiavelli; Althusius kontra Bodin; Locke; Saint-Pierre – Rousseau - Kant; Ferguson, Tocqueville, Proudhon békés társadalomszervező gondolatai (Aristotle: *The Politics*; Erasmus: *The Complaint of Peace*; Johannes Althusius: *Politica methodice digesta*; Locke: *Two Treatises of Government*; Montesquieu: *De l'esprit des lois*; Saint-Pierre: *Projet pour rendre la paix perpétuelle en Europe*; Rousseau: *Projet de paix perpétuelle and Jugement sur la paix perpétuelle*; Kant: *Zum ewigen Frieden*; Ferguson: *An Essay on the History of Civil Society*; A. Hamilton – J. Jay – J. Madison: *The Federalist*; Tocqueville: *Democracy in America*; Proudhon: *Du principe fédératif*; Eötvös: *A nemzetiségi kérdés*

Az államok közötti szövetségek típusai: Az amerikai alkotmány, 1787; a svájci alkotmány, 1848; Az ember és polgár jogainak deklarációja, 1789 Internet: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>

Az ENSZ alapszerződése és Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata, Internet:

<http://www.un.org/overview/rights.html> <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/ch-cont.htm>

Elméletek a békés és civilizált Európa építéséről (viziók Európáról)

4-8 téma

1. Aristide Briand: *Mémoire sur l'organisation d'un régime d'Union fédérale européenne*. Paris, le 1er mai 1930. In: A. Fleury (éd.) [1998]: *Le Plan Briand d'Union fédérale*. Peter Lang, Bern, Berlin, Frankfurt/M., New York, Paris, Wien. 569-582. See *Federalist Documents*: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
2. Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi [1938]: *Kommen die Vereinigten Staaten von Europa?* Paneuropa Verlag, Glarus. 103-113. In English: R.N. Coudenhove-Kalergi [1939]: *Europe must unite*. Paneuropa Verlag, Genève. See *Federal Documents*: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
3. Salvador de Madariaga [1937]: *Anarchy or Hierarchy*. George Allen & Unwin Ltd. London. 77-85; 211-231.

4. Altiero Spinelli – Ernesto Rossi: The Ventotene Manifesto, 1941. In: Walter Lipgens (eds.) [1985]: *Documents on the History of European Integration*. 1. Continental Plans for European Union, 1939-1945. Walter de Gruyter, Berlin. 471-484.
5. Karl Polányi [1957]: *The Great Transformation (The political and economic origins of our time)*. Beacon Paperback Edition, Rinehart and Company, Inc. USA. 237-248, 249-258.
6. Denis de Rougemont: “The Federalist Attitude” 26 August 1947. In: W. Lipgens and Wilfried Loth (eds.) [1991]: *Documents on the History of European Integration*. 4. Walter de Gruyter, Berlin, New York. 23-27.
7. David Mitrany [1946]: *A Working Peace System. An Argument for the Functional Development of International Organization*. Epilogue. National Peace Council, London. 62-64.
8. Winston S. Churchill: The Zurich Speech. *Speeches on Europe*. In: Robert Rhodes James (ed.) [1974]: *W. S. Churchill. His Complete Speeches*. 7-8. R.R. Bowker Company, New York and London. See also <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
The Statute of the Council of Europe See Internet:
<http://conventions.coe.int/treaty/EN/Treaties/Html/001htm>
9. Robert Schuman: *La Déclaration du 9 Mai 1950*. See Internet : www.robertschuman.org
10. Jean Monnet [1976]: *Mémoires*. Fayard, Paris. 348-353; 490-493. 449.
11. Jean Monnet [1962]: A Ferment of Change. *Journal of Common Market Studies*. 1. (1). 203-211.
12. Draft Treaty Embodying the Statute of the European Community. 1953. In: R. R. Bowie and C. J. Friedrich (eds.) [1954]: *Studies in Federalism*. Appendix II. Little, Brown and Co. 828-853; Richard T. Griffiths [2000]: *Europe's First Constitution. The European Political Community, 1952-1954*. Federal Trust for Education and Research, London. 189-226. See Historical Documents: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
13. Charles de Gaulle: L'Europe. In: Charles de Gaulle [1970]: *Mémoires d'espoir*. Plon, Paris. 173-177, 181-183, 205 -207.
14. Margaret Thatcher: The European Family of Nations. Speech. Bruges, 1988. In: Martin Holmes (ed.) [1996]: *The Eurosceptical Reader*. Macmillan Press LTD, London; St. Martin's Press, Inc. New York. 88-96. See Historical Documents: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
15. Walter Hallstein [1972]: *Europe in the Making*. George Allen & Unwin Ltd, London. 57-84; 84-102; 292-327.
16. Leo Tindemans [1976]: *European Union. Report by Mr. Leo Tindemans to the European Council*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
17. Altiero Spinelli: The European Adventure. In: Altiero Spinelli [1972]: *The European Adventure. Tasks for the Enlarged Community*. Charles Knight & CO LTD, London. 1-17.
18. R. Bieber - J.P. – Jacqué - J.H.H. Weiler (eds.) [1985]: *An Ever Closer Union. A Critical Analysis of the Draft Treaty Establishing the European Union*. Office for Official Publications of European Communities, Luxembourg.
19. Jacques Delors: Réconcilier l'idéal et la nécessité. Devant le Collège d'Europe à Bruges, le 17 octobre 1989. In: Jacques Delors [1992]: *Le Nouveau Concert Européen*. Editions Odile Jacob, Paris. 322-338.
20. Jacques Delors: Economic and monetary union and relaunching the construction of Europe. In: *Report on economic and monetary union in the European Community*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1989. 63-67.
21. Ernst Haas [1958]: The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces, 1950-1957. Stanford University Press. In: *Brent F. Nelsen –Alexander Stubb [2003]* 145-149.
22. Leon N. Lindberg [1963]: The Political Dynamics of European Economic Integration. Stanford University Press. In: *Brent F. Nelsen –Alexander Stubb [2003]* 151-162.
23. Alec Stone Sweet – Wayne Sandholtz [1998]: European Integration and Supranational Governance. Oxford University Press, Oxford. In: *Brent F. Nelsen –Alexander Stubb [2003]* 215-238.
24. Robert O. Keohane – J. S. Nye [1977]: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Little Brown and Co. Boston.

25. Andrew Moravcsik [1991]: Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in European Community. *International Organization*. 45. 1.
26. From confederacy to federation: thoughts on the finality of European integration. Speech by Joschka Fischer at the Humboldt University in Berlin, 12 May 2000. In: Christian Joerges - Yves Mény - H.H. Weiler (eds.) [2000]: *What Kind of Constitution for What Kind of Polity? Responses to Joschka Fischer*. European University Institute, Florence. 19-31. See Internet, 2004: http://www.auswaertiges-amt.de/2_aktuel/index.htm
27. Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe. Submitted to the European Council Meeting in Thessaloniki. 20. June 2003. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2003. See Internet, 2005: <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/constit.html>

Az európai identitás kérdése

9. téma

28. Richard K. Herrmann - Thomas Risse - Marilyn B. Brewer (eds.) [2004]: *Transnational Identities. Becoming European in the EU*. Rowman & Littlefield publishers, INC. Oxford. 75-96; 161-185;
29. Catharine Neveu: European Citizenship, Citizens of Europe and European Citizens. In: Irene Bellier - Thomas M. Wilson (eds.) [2000]: *The Anthropology of the European Union*. Berg, Oxford. 119-135.
30. Laurie Buonanno – Ann Deakin: European Identity. In: Neill Nugent (ed) [2004]: *European Union Enlargement*. Palgrave Macmillan, New York. 84-103.

Európa és a globalizáció; kultúrák kölcsönhatásai; a globális civil társadalom eszméje

10-14. téma

31. David Held - Anthony McGrew - David Goldblatt - Jonathan Perraton [1999]: *Global Transformations (Politics, Economics and Culture)* Polity Press, Cambridge. 414-452.
32. Kevin H. O'Rourke: Europe and the Causes of Globalization, 1790-2000. In: Henryk Kierzkowski (ed.) [2002]: *Europe and Globalization*. Palgrave, Macmillan, New York. 64-86.
33. Marcelo G. Kohen: Europe and the Standardization of the Law: Past and Present. In: H. Kierzkowski: *Europe and Globalization*. 87-103.
34. André Liebich: Nationalizing the Globe, Globalizing the Nation. In: H. Kierzkowski: *Europe and Globalization*. 104-113.
35. Albert Breton - Heinrich Ursprung: Globalization, Competitive Governments, and Constitutional Choice in Europe. In: H. Kierzkowski: *Europe and Globalization*. 274-301.
36. Samuel P. Huntington [1997]: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order?* Simon & Schuster UK Ltd, London. 19-36; 56-78; 301-318.
37. Václav Havel: The Power of the Powerless. In: John Keane (ed.) [1985]: *The Power of the Powerless. Citizens against the state in central-eastern Europe*. Hutchinson and Co. Ltd. London. 23-96.
38. Jürgen Habermas [2001]: The Postnational Constellation and the Future of Democracy. In: J. Habermas: *The Postnational Constellation. Political Essays*. Polity Press, Cambridge, UK. 58-113.
39. John Keane [2003]: *Global civil society?* Cambridge University Press, Cambridge. 92-107.
40. Mary Kaldor: *Global Civil Society. An Answer to War*. Polity, Cambridge, 2004.

Az európai integráció joggyakorlata: 4-8 téma

41. The aims and institutions of the European Coal and Steel Community: Internet, 2005. <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>
42. The aims and institutions of the European Economic Community: Internet, 2005 <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>
Treaty Establishing the European Economic Community and Connected Documents. Publishing Services of the European Communities, Luxembourg, 1962.
43. The aims and institutions of the EURATOM: Internet, 2005. <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>
44. *The Single European Act*. Council of the European Communities, Brussels, 1986. See also Internet, 2005 <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>
45. *Treaty on European Union*. Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg, 1992. See also Internet, 2005: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>
44. Treaty of Amsterdam: Internet, 2005. [Treaty of Amsterdam: http://europa.eu.int/abc/obj/amst/en/](http://europa.eu.int/abc/obj/amst/en/)
<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html>
45. Treaty of Nice: Internet, 2005 <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/nice.html>

Internet:

Documents on constitutional development, Internet, 2005:
<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/constpap.htm>

Internet Modern History Sourcebook, Internet, 2005:
<http://www.fordham.edu/halsall/mod/modsbook.html>

Basic documents of international law, Internet, 2005:
<http://www.un.org/overview/rights.html>
<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/ch-cont.htm>

Human rights, Internet, 2005:
<http://www.un.org>
<http://www.un.org/Overview/rights.html>

EU History Site, Internet, 2005:
<http://www.eu-history.leidenuniv.nl>

Documents on the history of the European idea, Internet, 2003:
<http://civiseuropaeus.org/idea/index.htm>

Globalization theories, Internet, 2005:
<http://www.polity.co.uk/global>

Documents on the history of European integration:

The Statute of the Council of Europe, Internet, 2005:
<http://conventions.coe.int/treaty/EN/Treaties/Html/001.htm>

The basic treaties of the European integration (ECSC, EURATOM, EEC, SEA, TEU, TA, TN), Internet, 2005: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties>

ECSC: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc29.htm>
EURATOM: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc38.htm>
EEC: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc05.htm>
Treaty on European Union, Maastricht, 1992: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc01.htm>
Single European Act: <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc113.htm>
<http://europa.eu.int/en/record/mt/top.html>

<http://europa.eu.int/abc/obj/amst/en/>
<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html>
<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/nice.html>

Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, 2003:
<http://european-convention.eu.int/default.asp?lang=Eu>
<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/constit.html>

EU informations, Internet, 2005:
<http://european-convention.eu.int>
<http://europa.eu.int/comm/enlargement>
<http://www.jeanmonnet.net>
<http://www.jeanmonnet.net/main5.html>
<http://www.jean-monnet.ch>
<http://www.robert-schuman.org>

The Fischer-debate, Internet, 2002:
<http://www.iue.it/RSC/symposium/>
<http://www.law.harvard.edu/programs/JeanMonnet/papers/00/symp.html>

Fischer's speech, Internet, 2002:
http://www.auswaertiges-amt.de/2_aktuel/index.htm